BRONXIAL ASTMA UCHUN ZAMONAVIY TEKSHIRISH USULLARI

Irsaliyeva F.X. – t.f.d., professor
Nizomov Q.F. – katta o'qituvchisi
Toshkent davlat tibbiyot universiteti (Toshkent, O'zbekiston)
Ro'ziqulov A.Q. – assistent
Sayidova Sh.A. – assistent
Amirqulova N.A. – assistent
Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali (Termiz, O'zbekiston)

Bronxial astma uchun zamonaviy tekshirish usullari o'pka faoliyatini baholash, havo yo'llarining yallig'lanishini aniqlash va boshqa holatlarni istisno qilish uchun ilg'or diagnostika testlari bilan klinik tarixni birlashtiradi. Hech qanday test o'zgaruvchan tabiati tufayli astma tashxisini qo'ya olmaydi, shuning uchun usullarning kombinatsiyasi qo'llaniladi.

O'pka funktsiyasi testlari

Ushbu testlar astmaning asosiy xususiyati bo'lgan havo oqimining cheklanishini ob'ektiv ravishda o'lchaydi.

Spirometriya: ko'p hollarda astma tashxisini tasdiqlash uchun asosiy test Bemor havo miqdori va tezligini o'lchaydigan spirometr deb ataladigan sbobga kiritgandan so'ng bir soniyada majburiy ekspiratuar hajmining (FEV1) 12% dan ko'proq yaxshilanishi astmaning klassik belgisi bo'lgan havo oqimining qaytariladigan obstruktsiyasini tasdiqlaydi.

Bronxodilatator reversibilite testi: Bu spirometriya bilan amalga oshiriladi. O'pka funktsiyasi bemor qisqa muddatli bronxodilatatorni nafas olishdan oldin va keyin o'lchanadi. FEV1 va majburiy hayotiy qobiliyat (FVC) ning sezilarli yaxshilanishi astmadan dalolat beradi.

Peak ekspiratuar oqim (PEF) monitoringi: Kichkina, qo'l cho'qqi oqimi o'lchagichdan foydalangan holda, bemorlar nafas olish qanchalik qiyinligini o'lchash orqali uyda o'pka funktsiyasini kuzatishi mumkin. Bir necha hafta davomida sezilarli darajada o'zgarib turadigan (masalan, 20% dan ortiq o'zgaruvchanlik) kundalik PEF ko'rsatkichlari spirometriya natijalari noaniq bo'lsa, tashxisni tasdiqlashga yordam beradi.

Tana pletismografiyasi: spirometriyani to'ldiradigan keng qamrovli o'pka funktsiyasi testi. Muhrlangan shisha idishni ichida amalga oshiriladigan bu usul bemorning umumiy o'pka hajmini va havo yo'llarining qarshiligini aniqlashi mumkin, bu esa majburiy ekshalatsiyaga kamroq bog'liq bo'lgan qo'shimcha ma'lumot beradi.

Havo yo'llarining yallig'lanish testlari

Ushbu usullar nafas yo'llarida yallig'lanish darajasini, astmaning o'ziga xos belgisini, ayniqsa "eozinofil" yoki 2-toifa fenotipini o'lchaydi.

Fraksiyonel ekshalatsiyalangan azot oksidi (FeNO) testi: Bu invaziv bo'lmagan nafas sinovi yallig'langan havo yo'llari tomonidan ishlab chiqarilgan azot oksidi kontsentratsiyasini o'lchaydi. FeNO ning yuqori darajasi allergik yallig'lanishni ko'rsatishi va kortikosteroid dorilariga javob berishni taxmin qilishi mumkin, real vaqtda o'lchash uchun mavjud.

- **Balg'am eozinofillari:** Ushbu test oq qon hujayralarining bir turi bo'lgan eozinofillar sonini hisoblash uchun o'pkadan yo'talgan shilliq namunani tahlil qiladi davolanishni moslashtirishga yordam beradi
- **Qondagi eozinofillar soni:** qon testi qondagi eozinofillar darajasini o'lchashi mumkin. Ko'tarilgan darajalar eozinofil yallig'lanish mavjudligini ko'rsatadi, bu og'ir astmada tez-tez uchraydi.

Provokatsiya yoki sinov sinovlari

Ular o'pkaning dastlabki testlari normal bo'lsa, lekin astma hali ham shubhali bo'lsa, ayniqsa jismoniy mashqlar yoki kasbiy astma uchun qo'llaniladi.

• **Metaxolin muammosi:** Bemor metaxolinning ortib borayotgan dozalarini nafas oladi, bu modda, sezgir havo yo'llari bo'lgan odamlarda havo yo'llarining torayishiga olib keladi. FEV1 ning sezilarli pasayishi nafas yo'llarining yuqori sezgirligini, astmaning o'ziga xos xususiyatini ko'rsatadi.

• **Mannitol bilan bog'liq muammo:** bemor havo yo'llarining o'ta sezgirligi bo'lganlarda bronxokonstriksiyani qo'zg'atishi mumkin bo'lgan chang shakarni nafas oladi. Bu, ayniqsa, eozinofil yallig'lanishni aniqlash uchun foydalidir.

• **Jismoniy mashqlar bilan bog'liq muammolar:** o'pka funktsiyasi jismoniy mashqlar natijasida kelib chiqqan astma tashxisini qo'yish uchun kuchli jismoniy faoliyatdan oldin va keyin o'lchanadi.

Qo'shimcha va ilg'or diagnostika testlari

• **Tasvirlash testlari (KT va MRI):** Garchi muntazam tashxis qo'yish uchun ishlatilmasa ham, ilg'or tasvirlash bronxoektatik kabi astmaga taqlid qiluvchi boshqa kasalliklarni istisno qilishi yoki asoratlarni aniqlashi mumkin.

- **Yuqori aniqlikdagi KT** havo yo'llari devorining qalinlashishi va havoni ushlab turish kabi tizimli o'zgarishlarni aniqlashi mumkin.
- **Giperpolyarizatsiyalangan gazlar bilan MRI** o'pkaning mintaqaviy ventilyatsiyasini o'lchashi mumkin bo'lgan tadqiqot vositasidir.

• **Allergiya testi:** Teri sinishi yoki qon testlari o'ziga xos allergiyani aniqlashi mumkin, chunki ko'plab astma holatlari allergenlar tomonidan qo'zg'atiladi.

• **Elektron inhaler monitoringi:** astma tashxisini qo'yish uchun emas, balki boshqarish uchun foydalaniladi, bu qurilmalar dori-darmonlarga rioya qilishni baholash va yomon rioya qilish va yomon davolash javobini farqlash uchun inhalerdan foydalanish sanasi va vaqtini qayd qiladi.

Shunday qilib, bronxial astma kasalligini turli xil diagnostik tekshirish bilan namoyon bo‘ladi, bunda bronxial asatmani qanchalik og’ir yengilligigi xalida qo’shimcha malumotlarni berishda yordam beradi. Bronxial astmani davolash va profilaktika choralari yanada og‘ir shakllarning rivojlanishining oldini olish uchun zarurdir.